

ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

ΕΠΑΛ Β΄ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

Α. Μη λογοτεχνικό κείμενο

Οι περιπλανήσεις του φωτός στην Τέχνη

Το ακόλουθο απόσπασμα προέρχεται από το βιβλίο του Γιώργου Γραμματικάκη Η αυτοβιογραφία του φωτός (Ηράκλειο, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 2006, σ. 342-343).

Η σχέση της Τέχνης με το φως συνιστά από μόνη της ένα ολόκληρο και ανεξάντλητο θέμα. Σε τελευταία ανάλυση, η Τέχνη είναι μια μαγική συνάντηση του φωτός με την έμπνευση του καλλιτέχνη. [...] Στην Τέχνη αποθεώνεται η συμπαιγνία¹ του φωτός με τα πρόσωπα και τον χώρο, η Τέχνη συντηρεί τις μνήμες του φωτός και τις ακροβασίες του, στην Τέχνη το φως εξαναγκάζεται σε διαρκείς εκρήξεις και αναδιπλώσεις. Στις ποικίλες διαστάσεις της Τέχνης, ένα αόρατο φως αποκαλύπτει την ορατή του γοητεία –όπως επίσης και την άρνησή της.

Δεν έχουμε βέβαια χρεία² μαρτύρων. Ας σημειωθεί μόνον ότι δύο από τις σύγχρονες εκφράσεις της τέχνης –ο κινηματογράφος και η φωτογραφία- στηρίζονται στο φως για να αποτυπώσουν ή να διηγηθούν τις ιστορίες τους. Ενώ η γλυπτική και η αρχιτεκτονική, που από τους αρχαίους χρόνους έχουν να επιδείξουν μοναδικά αριστουργήματα, δεν νοούνται χωρίς τα χάδια και την παρουσία του φωτός. Αρκεί να παρατηρήσει κανείς πώς ανασαίνουν στο φως τα κυκλαδικά ειδώλια, αλλά και τα άπειρα παιχνιδίσματα του φωτός στους κίονες του Παρθενώνα. Τα υλικά που χρησιμοποιεί άλλωστε η σύγχρονη γλυπτική, το μάρμαρο, το μέταλλο ή το ξύλο, αναδεικνύουν την δική τους ταυτότητα μέσα στο φως. Έτσι, τα έργα του Χένρυ Μουρ ή του Μπρανκούζι, του Ροντέν και του Τζιακομέττι, του Αρν και του Κάλντερ³ αντλούν δύναμη από το φως ώστε να υπάρξουν και αποδίδουν αυτήν τη δύναμη πολλαπλάσια.

¹ συμπαιγνία = δόλιο και κρυφό σχέδιο.

² χρεία = ανάγκη.

³ Οι Μουρ, Μπρανκούζι, Ροντέν, Τζιακομέττι και Αρπ είναι σημαντικοί Ευρωπαίοι γλύπτες του 19^{ου} και του 20^{ού} αιώνα, ενώ ο Κάλντερ (1898-1976), Αμερικανός γλύπτης, είναι διάσημος για τα κινούμενα τρισδιάστατα γλυπτά του.

Το ελληνικό φως, το «αγγελικό και μαύρο» κατά τον ποιητή,⁴ προσδίδει άλλωστε μια ξεχωριστή διάσταση στην ελληνική γλυπτική: Ο Μόραλης και ο Γιαννούλης Χαλεπάς, ο Ζογγολόπουλος και ο Χρήστος Καπράλος, ο Κουλεντιανός και ο Τάκης, ο Θόδωρος και ο Μανόλης Τζομπανάκης⁵ έχουν να παλέψουν με ένα φως διαυγές και απόλυτο, που αναδεικνύει –αλλά και δεν συγχωρεί. «Το φως», συνοψίζει ο Τζομπανάκης, «είναι το στοιχείο μέσω του οποίου αναδεικνύεται ο παλμός, ο ρυθμός και η μουσικότητα της γλυπτικής». Υπό το άγρυπνο λοιπόν βλέμμα του ελληνικού φωτός, συγκλίνουν οι μυστικοί δρόμοι της φωτομάθειας αλλά και της αρχιτεκτονικής του φωτός.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

A1. Να παρουσιάσεις με χαρακτηριστικά παραδείγματα σε μια παράγραφο 50-60 περίπου λέξεων τις μορφές της τέχνης στις οποίες συντελείται η συνάντηση της Τέχνης με το φως, για την οποία κάνει λόγο ο συγγραφέας.

Μονάδες 15

A2. Να εντοπίσεις ένα χωρίο του κειμένου, στο οποίο χρησιμοποιείται η διπλή παύλα και ένα άλλο, στο οποίο χρησιμοποιούνται τα εισαγωγικά (μονάδες 4) και να εξηγήσεις τη χρήση τους (μονάδες 6).

Μονάδες 10

A3. Ποια είναι η αξία της τέχνης για τους εφήβους; Πιστεύεις ότι το σχολείο συμβάλλει στην εξοικείωσή τους με τις διαφορετικές μορφές της; Να παρουσιάσεις τεκμηριωμένα τις απόψεις σου σε ομιλία (200-250 λέξεων) που θα εκφωνήσεις στο σχολείο σου στο πλαίσιο ημερίδας με θέμα «Τέχνη και νέοι».

Μονάδες 25

⁴ Ο Γιώργος Γραμματικάκης αναφέρεται στον στίχο του Γιώργου Σεφέρη «αγγελικό και μαύρο, φως» από το ποίημα «Το φως», που ανήκει στην «Κίχλη» (1947).

⁵ Οι Μόραλης, Χαλεπάς, Ζογγολόπουλος, Καπράλος, Κουλεντιανός, Τάκης, Θόδωρος και Τζομπανάκης είναι σημαντικοί Έλληνες εικαστικοί καλλιτέχνες, κυρίως γλύπτες, του 20ού αιώνα.

B. Λογοτεχνικό κείμενο**ΓΙΩΡΓΟΣ ΘΕΟΤΟΚΑΣ (1905-1966)****Αργώ (απόσπασμα)**

Το μυθιστόρημα Αργώ του Θεοτοκά συνιστά μια τοιχογραφία της Ελλάδας του μεσοπολέμου. Το πρώτο μέρος κυκλοφόρησε το 1933, το έργο όμως ολοκληρώθηκε το 1936 με την έκδοση και του δεύτερου τόμου. Το απόσπασμα προέρχεται από τον πρώτο τόμο (Αθήνα, Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», ¹⁶1998, σ. 99-100).

Σήκωσε το κεφάλι και κοίταξε ψηλά προς τα Προπύλαια. Η πυκνή φάλαγγα⁶ των στύλων ορθωνότανε αγέρωχα μες στο χλωμό φως της σελήνης, στην άκρη του βράχου,⁷ ξεχωρίζοντας απότομα απάνω στο σκοτάδι του ουρανού, κατάλευκη και εξαύλωμένη, ονειρεμένος στρατός που φρουρούσε, θαρρείς από ψηλά, με περήφανη αυταρέσκεια, την Αθήνα, τα πάθη της και τους καημούς της. Η μεγαλόπρεπη γαλήνη, η τέλεια ισορροπία των μαρμάρων, τον κατακτούσαν ξαφνικά, σα μια δύναμη υπέρτατη και ακατανίκητη, που δέσποζε τα πάντα, τον γέμιζαν, ως το βαθύτερο είναι του, μ' ένα περίεργο αίσθημα –το αίσθημα άραγε του απόλυτου;- σα να είχε αγγίσει ένα όριο τελειωτικό, που δεν μπόρεσε και δε θα μπορούσε ποτέ να το ξεπεράσει ανθρώπινος νους. Αισθανότανε ένα ριζικό εξαγνισμό να συντελείται ξαφνικά μες στην σκέψη του, ένα πλήθος περιττά φορτία του πνεύματος να γκρεμίζονται από πάνω του μονομιάς, να διαλύονται σε σκόνη, ξανοίγοντάς του ελεύθερη μπροστά του, μα φωτισμένη από μια λάμψη τυφλωτική, την περιοχή των αγνών, των αιώνιων ιδεών –περιοχή της ψυχής, όπου δεν μπορούσε να σταθεί περισσότερο από μια στιγμή δίχως να παραλύσει ο νους του. Αισθανότανε, για μια στιγμή, ολότελα λυτρωμένος από κάθε δεσμό με το ανθρωπολόι, που βουρλιζότανε στα πόδια του μες στον απέραντο και πνιγερό βάλτο των σπιτιών, ολότελα λυτρωμένος από κάθε φροντίδα και κάθε συμπόνια για τους ανθρώπους, από κάθε ανάγκη των ανθρώπων. Μια σιωπηλή μουσική υψωνότανε από τις αγνές γραμμές, τα αγνά χρώματα, τις αγνές ιδέες, γέμιζε την ατμόσφαιρα και την ψυχή του, βαρύ, πένθιμο εμβατήριο, που ηχούσε σαν ύμνος θριάμβου. – Όλα περνούν, εγώ μένω. Όλα πεθαίνουν, εγώ ζω. Όλα διαλύονται και σβήνουν, εγώ είμαι και θα είμαι πάντα εδώ. – Τι νόημα είχε αυτός ο παρδαλός, ο παθιασμένος και θνησιγενής⁸ όχλος, που σπάραζε στα πόδια του ασυνείδητα; Τι νόημα είχαν τα μίξερα κίνητρα, που βασάνιζαν το πλήθος ακατάπαυστα και γέμιζαν τους λογισμούς του και τη ζωή του; Τι

⁶ φάλαγγα = παράταξη σε βάθος.

⁷ Ο Θεοτοκάς αναφέρεται στον βράχο της Ακρόπολης.

⁸ θνησιγενής = που δεν έχει πιθανότητα επιβίωσης.

αντιπροσώπευαν τα προβλήματα, οι ανησυχίες και τα έργα αυτού του φθαρτού, του αισχρού και ανόητου συρφετού,⁹ μπροστά στις αγνές ιδέες και την ακατάλυτη δόξα; Ήταν κάτι πολύ συγκλονιστικό και σπαραχτικό αυτή η σιωπηλή μουσική των ερειπίων, αντιφατικός παιάνας¹⁰ που του ξέσκιζε την ψυχή, παιάνας του προσκαίρου και του αιωνίου, της λήθης και της δόξας, της ματαιότητας και του απολύτου. Αγριεύτηκε. Αισθανότανε τρομερά μόνος, μες στη νύχτα της Ακρόπολης, αδύνατος και απροστάτευτος μπροστά στον κόσμο και στην ειμαρμένη.¹¹

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

B1. Να παρουσιάσεις σε μια παράγραφο τα χαρακτηριστικά της Ακρόπολης που μαγεύουν τον ήρωα του λογοτεχνικού κειμένου.

Μονάδες 15

B2. «Μια σιωπηλή μουσική υψωνότανε από τις αγνές γραμμές, τα αγνά χρώματα, τις αγνές ιδέες, γέμιζε την ατμόσφαιρα και την ψυχή του, βαρύ, πένθιμο εμβατήριο, που ηχούσε σαν ύμνος θριάμβου.»

Στο παραπάνω απόσπασμα να εντοπίσεις δύο σχήματα λόγου (μονάδες 4) και να εξηγήσεις τη λειτουργία τους (μονάδες 6).

Μονάδες 10

B3. Να επιλέξεις ένα από τα δύο ακόλουθα θέματα. Να καταγράψεις την απάντησή σου σε ένα κείμενο 100-150 λέξεων.

1. Ο ήρωας του λογοτεχνικού κειμένου, ατενίζοντας την Ακρόπολη, εκφράζει τον θαυμασμό του, αλλά και τις αγωνίες του. Αν ήσουν στη θέση του, ποιες σκέψεις και συναισθήματα θα διατύπωνες;

ή

2. Να συνθέσεις ένα δικό σου πεζό κείμενο, το οποίο θα αναρτηθεί στο ιστολόγιο του σχολείου σου, για να παρουσιάσεις τις «αγνές ιδέες» και την «ακατάλυτη δόξα» που οραματίζεται ο ήρωας.

Μονάδες 25

⁹ συρφετός = όχλος, πλήθος.

¹⁰ παιάνας = θριαμβευτικό τραγούδι.

¹¹ ειμαρμένη = η μοίρα.